УДК 321.7:81’272(493+494+497.6)
DOI: 10.5937/pr89-69763
Оригинални научни рад

Политичка ревија
3/2026.
Vol. 89
стр. 197-228

Александра Савић*
Институт за политичке студије, Београд

ПИТАЊЕ ЈЕЗИКА У КОНСОЦИЈАТИВНИМ ДЕМОКРАТИЈАМА (БЕЛГИЈА, ШВАЈЦАРСКА, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА)**

Сажетак

У раду се, методолошким приступима компаративне анализе и историјског институционализма, испитује положај језика у трима консоцијацијским демократијама, укључив питање језичког сукоба, политичке аранжмане успостављене с циљем рјешавања тог конфликта, основне особине језичке политике, те друштвено-историјски контекст у коме је успостављена. У првом дијелу рада анализиран је статус језика у Белгији, Швајцарској и Босни и Херцеговини, док се други дио рада бави кључним особинама језичке политике у овим системима. Као основни елементи језичке политике који карактеришу све три земље издвојили су се постојање језичког конфликта, принцип територијализације, међууусловљеност политичког система и модела језичке политике, те национална језичка политика. Закључује се да

* Имејл: aleksandra.savic@ips.ac.rs; ORCID: 0000-0002-0905-6655.

** Овај рад је настао у оквиру научно-истраживачке дјелатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

су наведене консоцијације комплементарне по моделу језичке политике која је успостављена, као и по кључним проблемима са којима се та политика данас суочава, али да се разликују по природи језичког конфликта, његовом трајању, те (не)постојању базичног консензуса око статуса језика, у чему предњачи Босна и Херцеговина, у којој не функционише само једна језичка политика националних група већ постоји и покушај успостављања наднационалне политике, обје потпомогнуте наметнутим рјешењима извана и недосљедним одлукама централних институција.
Кључне ријечи: консоцијација, језик, језичка политика, Белгија, Швајцарска, Босна и Херцеговина

УВОД

Консоцијализам, консензуална, конкордацијска или консоцијативна демократија најчешће се дефинише као идеалтипски механизам управљања, облик политичког аранжмана или модел организације власти у дубоко подијељеним друштвима. Сам термин потиче од латинске ријечи *consociatio*, што значи удруживање, повезивање (Badie 2011, 403, 553), и он претпоставља управо сарадњу поларизованих група унутар заједничког система. Као основне карактеристике овог типа политичког уређења наводе се четири Лајпхартова[1] кључна елемента консоцијације: велика коалиција представника друштвених сегмената,

[1] Аренд Лајпхарт (*Arend Lijphart*) је један од кључних теоретичара косоцијативне демократије. Неколико пута је ревидирао своје увиде и сматра се представником класичне теорије консоцијализма. Иако се данас његов допринос науци уважава, честе су и критике овог модела, које се махом односе на питање да ли се консоцијативни аранжмани уопште могу сматрати демократским (Beljinac 2012; Lacey and Stojanović 2025).

могућност вета, пропорционални систем власти и велики степен аутономије сегмената (углавном територијална аутономија) (Lijphart 1989, 25; Lacey and Stojanović 2025, 570). Такође, овај облик политичког уређења по правилу карактерише сложена унутрашња структура државе (Savić i Savić 2017, 178). У савременој литератури наводи се да је консоцијативна демократија присутна, на примјер, у Белгији од 1918, у Швајцарској од 1984, у Македонији од 2001, у Босни и Херцеговини од 1995. и у Сјеверној Ирској од 1998. године (McGarry 2019, 539)[2].

Већина истраживача која се бави наређеном темом у својим радовима неизоставно спомиње и питање језика или лингвистичке разноликости у овако сегментираним заједницама (Lijphart 1989; Kasapović 2005; Simović 2019; Lacey and Stojanović 2025), али се изворима, проблемима и посљедицама тих подјела углавном подробније не баве. Поготово су оскудна истраживања која доводе у везу статус језика и само устројство политичког система. У том смислу, иако су радови који тематизују консоцијативну демократију у различитим европским и свјетским државама прилично бројни, чак би се могло рећи да се ради о популарној теми, ипак је мали број оних који у својим истраживањима дубље разматрају језичка питања, па су карактеристике, предности и мане оваквог институционалног дизајна по питању језика остали занемарени (Choudhry 2009, 579). Примјери пионирских покушаја повезивања и упоређивања језичке политике у консоцијативним земљама Белгији и Швајцарској јесу радови Џејмса Дана (*James Dunn*) из 1972. године и Алана

[2] У литератури се спомињу и Аустрија, Кипар, Либан, Ирак, Малезија, Судан, Јужна Африка и др. у различитим историјским периодима, па чак и Европска унија (Simović 2022; Lacey and Stojanović 2025). За разлику од четири класична типа која спомиње Лајпхарт, карактеристике каснијих консоцијацијских система јесу да су махом настали након етничког конфликта и да су претежно успостављени кроз ванъску интервенцију (McGarry 2019, 539).

Патена (*Alan Patten*)[3] из 2001. године. Док се први фокусира на језичке конфликте у консоцијализму и на исходе тих сукоба у званичној језичкој политици (1972, 3–39), други аутор дискутује о моделима признања језичке аутономије у различитим системима (2001, 665–701). Поред тога, у (социо) лингвистичкој литератури говори се углавном о чврстој и специфичној вези између националних држава и националних језика[4], гдје језик игра једну од најважнијих улога у изградњи нације и националног идентитета (Ricento 2000, 198), док се такође суштинска повезаност језика са политичким устројством државе у вишенационалним друштвима ријетко испитује. Управо стога ће у раду који слиједи бити представљен не само статус језика у консоцијативним демократијама него и међуусловљеност језичких питања и политичког система, што је дио ширег истраживачког подухвата ауторке, који подразумијева проучавање сложеног односа језика и политике.

[3] Алан Патен бави се политичком филозофијом, а Џејмс Дан био је професор политичких наука и јавних политика, што је од немалог значаја за овај рад, будући да и ови биографски детаљи показују да се темом интердисциплинарног односа између језика и политике, у овом случају језичке политике и политичких система, баве углавном политиколози и да је у социолингвистици ово питање прилично (и неоправдано!) занемарено. У теорији језичке политике уплив политиколошких тема углавном је ограничен на питања идеологије код избора званичне језичке политике државе или друштвеног и политичког контекста који се мора узети у обзир приликом анализе јавних политика у области језика, али се питање институционалног контекста у инаугурисању и одржавању одређених политика често занемарује (Sontag and Cardinal 2015, 7).

[4] На примјер, један од оснивача социолингвистике Џошуа Фишман (*Joshua Fishman*) у својој студији *Језик и национализам* говори о томе како језик не само да учествује у изградњи националног идентитета, он је важно средство за ширење идеологија, потпомаже и у изградњи институционалне стабилности и политичког система, те обезбјеђује учешће грађана у политичком животу (Fishman 1996, 157).

ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Рад почива на интердисциплинарном приступу друштвеним и хуманистичким наукама, који подразумијева удруживање резултата из домена политикологије, превасходно претходно описане теорије консоцијативне демократије, као и из угла социолингвистике, нарочито области језичке политике. Под језичком политиком подразумијевамо званично (формално, службено, институционално) уређење језичких питања у одређеној држави, које се односи на статус и употребу језика у датом социолингвистичком контексту (Spolsky 2004; Johnson 2013; Savić 2017, 2024, 2026). Два основна методолошка поступка коришћена приликом посматрања језика у консоцијативним демократијама биће компаративни приступ и перспектива заснована на историјском институционализму. Упоредни приступ различитим типовима консоцијативних демократија омогућава нам да дефинишемо основне сличности и разлике међу њима када је у питању језик, те да дефинишемо кључне карактеристике језичке политике у Белгији, Швајцарској и Босни и Херцеговини, те напосљетку одредимо њихове заједничке елементе, док историјски институционализам[5] посматра избор специфичне језичке политике кроз политичко уређење, традицију државе и историјски контекст (Sonntag and Cardinal 2015, 7), наглашавајући политичку позадину различитих језичких политика (Royles and Lewis 2019, 2). У тако схваћеном односу језичке политике и политике историјски контекст и доминантна традиција политичког система условљавају и тип језичке политике у држави (Sonntag and Cardinal 2015, 7). Оквир историјског институционализма подразумијева да се у анализи језичких политика испитује статус политичких институција (устав, однос различитих

[5] И овај приступ језичкој политици произашао је из компаративних истраживања.

нивоа власти, релација међу различитим групама) и начин њихове организације кроз вријеме, историјски контекст, динамика промјене језичке политике, као и епизоде кључних момената у адаптацији система (Royles and Lewis 2019, 5). Овај приступ користићемо приликом описивања језичке политике у појединачним земљама.

Рад има два циља. Основни је да испита положај језика у Белгији, Швајцарској и Босни и Херцеговини из двију перспектива. Прва је проблем језичке подијељености или конфликта прије успостављања консоцијативне демократије, док је други статус језика и језичке политике након увођења овог модела. Секундарни циљ рада јесте да, на основу упоредног прегледа језичких питања у наведене три земље, установи које су то основне карактеристике језичке политике у консоцијацијским демократијама. Послије увода и методолошког оквира истраживања, у посебним поглављима биће укратко приказана језичка ситуација у Белгији, Швајцарској и Босни и Херцеговини, укључујући историјски преглед, друштвено-политички контекст, институције које се баве језичким питањима, основне карактеристике језичке политике, те проблеме са којима се тренутно суочава успостављена језичка политика. Након тога, у посебном поглављу, биће дефинисане основне карактеристике језичке политике у консоцијативним демократијама, произашле управо из упоредног прегледа ових система у трима различитим земљама. Основна хипотеза рада гласи да се Белгија, Швајцарска и Босна и Херцеговина могу посматрати као комплементарне земље по типу политичког система и језичке политике која је у њима успостављена, али да се оне и разликују управо по разлозима и мотивима успостављања консоцијације и њој одговарајуће језичке политике.

БЕЛГИЈА

Ова европска држава постала је независна 1830. године и у то вријеме једини службени језик у земљи био је француски (De Caluwe 2006), као језик елите. Међутим, већ је тада почела и „језичка борба" између говорника француског и холандског (фламанског) и она ће, без обзира на низ компромиса који је постигнут током два вијека, остати доминантна и данас. Захваљујући Фламанском покрету за једнака права, пред крај 19. вијека француски и холандски језик добили су једнак статус у погледу званичне употребе језика, превасходно језика администрације (Deschouwer et. al. 2026, 27). Међутим, залагање за потпуно признавање и изједначавање језика трајало је све до седамдесетих година 20. вијека, а у току ових година холандски је постао и службени у образовању. Након што су Фламанци 1970. године добили одређену аутономију, изабрали су холандски као свој једини, национални језик. У том периоду и дијалекти холандског који су се користили у Белгији, са примјесама француског, замијењени су једним стандардним језиком. Из овог сукобљавања, чији је резултат био промјена и статуса и корпуса језика, произашло је и касније политичко устројство земље. Тако је територијална организација државе заправо посљедица језичких расцјепа (Deschouwer et. al. 2026, 29)[6] и језик је био кључни покретач преласка политичког система из унитарне државе на федерацију (Drooghenbroeck and Popelier 2022, 7)[7]. Да би језичке територије биле хомогене, чак је дошло

[6] Три говорне заједнице које данас постоје у Белгији нису у прошлости биле тако распоређене и управо је језичка политика (закони и регулисање питања службеног језика) током 19. и 20. вијека довела до територијалне реорганизације, будући да национални покрети нису захтијевали унију територија које су настањивали у прошлости већ децентрализацију постојеће државе по принципу језичке употребе (Deschouwer et. al. 2026, 29).

[7] Поред тога, језик је играо важну улогу и у разједињењу политичких партија, које су се 1968. године подијелиле по језику – Католичка демократска странка, Либерална странка и Социјалистичка странка

и до премјештања цијелих заједница из Валоније у Фландрију (Willemyns 2002, 40).

Земља је подијељена на три језичке групе: говорнике француског, холандског и њемачког језика. На сјеверу државе налази се фламанска заједница, тј. холандски језички простор, док је на југу Валонија, гдје се говори француски језик. Најмањи дио државе, смјештен у Валонији, чини њемачка говорна заједница, док је Брисел, главни град, под управом и Фламанаца и Валонаца, дакле двојезични (Van Drooghenbroeck and Popelier 2022, 5). Земља има око 11,5 милиона становника, приближно седам милиона говори холандски, четири милиона француски, а тек нешто више од 70 хиљада њемачки (на југоистоку земље). У Бриселу говорници француског чине већину, док су холандске заједнице у мањини. Међутим, сви ови подаци представљају пука нагађања, будући да не постоји попис становништва на којем би се прецизно одредиле језичке групе и број говорника (Van Drooghenbroeck and Popelier 2022, 5–7; Savić 2026, 118)[8].

Језичка политика земље заснива се на трима компонентама: језичкој слободи, расподјели надлежности у области језичке политике и на принципу територијалности (Van Drooghenbroeck and Popelier 2022, 7; Vogl and Hüning 2010, 229). Када је у питању употреба језика, белгијски Устав прописује сљедеће: „Употреба језика који се говоре у Белгији је слободна; само закон може уредити ово питање, и то искључиво у погледу поступања органа јавне власти и судских поступака" (The Belgian Constitution 2021, 13). Ово је један од најчешће цитираних чланова Устава и интересантно је да највиши правни акт државе не прописује службене језике, али недвосмислено даје овлаштења језичким заједницама да унутар своје територије уређују ова питања.

(Deschouwer et. al. 2026, 29).

[8] Посљедњи попис становништва одржан је 1947. године. Истраживачи наводе да су чак и претходна демографска испитивања била контроверзна будући да је питање о језику било често мијењано и да сами подаци нису адекватно прикупљани (Willemyns 2002, 4).

На примјер, у члану 129 наводи се: „Парламенти фламанске и француске заједнице (...) уређују декретом, сваки у оквиру своје надлежности, употребу језика у сљедећим областима: у администрацији, у образовању у установама које су основали, субвенционисали или признали органи јавне власти, у радним односима између послодаваца и њиховог особља, као и у актима и документима предузећа који су прописани законом и другим прописима" (2021, 53). Заједнице такође саме уређују питање корпуса језика, дакле правопис, граматику и рјечнике (Van Drooghenbroeck and Popelier 2022, 7).

Имајући у виду све досад речено, можемо установити да је једна од основних карактеристика белгијске језичке слике да говорници углавном нису билингвални нити мултилингвални – заправо су територијалне јединице претежно једнојезичке и Фламанци и Валонци су образовани само на свом језику, раде користећи искључиво свој језик, језик медија и закона је само један – или француски или холандски (Vogl and Hüning 2010). Међутим, првобитни консоцијацијски аранжмани нису замишљени као систем „једна нација један језик", али је временом паралелна језичка политика двију заједница довела до тога да се контакт међу говорницима доведе до минимума и да се тако територијални расцјеп још више продуби (Vogl and Hüning 2010, 245). Институционални дизајн државе такав је да се на савезном нивоу рјешавају питања одбране, безбједности и монетарне политике, а да су остале области под ингеренцијом региона. С обзиром на велику улогу језика у територијалној расподјели становништва, он очекивано има неспоран утицај и на политички систем и на институционални дизајн државе – готово све политичке странке организоване су искључиво у оквиру једне језичке заједнице, посланици у парламенту распоређени су у језичке групе, савезна влада формирана је према поштовању принципа језичке равнотеже, а савезни закони морају бити преведени на три језика; оба дома парламента функционишу једнако на више језика; заштитни механизми вета омогућавају једној језичкој групи да

привремено обустави законодавни поступак уколико сматра да предложени акт угрожава њене интересе (Deschouwer et. al. 2026, 50, 129, 132). Свака значајнија институционална реформа, као и велики дио свакодневног функционисања власти, захтијева сагласност свих језичких заједница, које у пракси дјелују као међусобни носиоци права вета.

Три основна језичка проблема са којима се земља данас сусреће и који дубоко поткопавају не само њен консоцијацијски аранжман већ и досад постигнуте језичке договоре јесу језици националних мањина, језичко образовање странаца, као и положај енглеског језика. Наиме, језичка политика у Белгији, на свим нивоима, још увијек не третира питања језика националних мањина, будући да би било каква промјена политике у овој области значила и кризу у функционисању земље (Van Drooghenbroeck and Popelier 2022, 11).

ШВАЈЦАРСКА

У данашњим границама Швајцарска је призната 1815. године и од тада се језичка разноликост земље постепено уклапала у њен политички систем и обрнуто. Током 18. вијека једини службени језик био је њемачки, али су послије Наполеонових освајања признати француски, као језик освајача, и италијански, јер су се два кантона са италијанским говорницима придружила републици. Након кратког рата у 19. вијеку између протестаната, либерала из урбаних крајева, с једне стране, и католика, конзервативаца из руралних кантона с друге, у којем је основни конфликт био око будућности земље, Швајцарска је постала федерација са централном влашћу и истовремено великом аутономијом кантона (Matić 2016, 66; Belser and Mazidi 2022, 6). Тако се већ у првом „мировном" уставу из 1848. године спомињу три национална језика – њемачки, италијански и француски (Grin

1998, 3; Schmitt 2017, 88), док је романш (*Rumantsch*)[9] признат тридесетих година 20. вијека и то послије референдума (Schmitt 2017, 89).

Земља данас има 26 кантона (Schmitt 2017, 89). Швајцарски национални језици надаље су географски распоређени и дијеле земљу на 17 кантона у којима се говори њемачки (61% популације), четири кантона са доминантно француским говорницима (22%) и један кантон у којем се говори италијански (8%). Поред тога, постоје и три кантона у којима се говори француски и њемачки и један са говорницима њемачког, италијанског и романш (ретороманski) (0,4% становника) (Becker 2023, 25; Schmitt 2017, 89; Federal Statistical Office, 1970–2024)[10]. Једнако као и у случају Белгије, језици су територијално распоређени и хомогенизовани па се њемачки кантони налазе близу границе са Њемачком, француски недалеко од границе са Француском, а италијански на граници са Италијом. Без обзира на број говорника, сва четири језика имају једнак статус у држави, што значи да савезни ниво власти преузима на себе не само обавезу чувања и финансирања тих језика већ и трошкове превода закона, публикација, те школовања. Слиједом тога, сваки кантон

[9] Романш је романски језик који се развио у 3. вијеку нове ере. Представља мјешавину говорног, народног латинског и језика домицилног становништва некадашње римске регије Реција. Састоји се од пет дијалеката. Говори се једино у швајцарском кантону Граубинден (European Research Centre on Multilingualism and Language Learning 2017, 5–16). Настојања да се очува језик довела су до стварања заједничког писаног стандарда који савезна држава и кантон Граубинден користе за службене текстове још од 1997. године. Међутим, будући да је ријеч о вјештачки конструисаном стандардном облику језика, који није довољно укоријењен у свакодневној употреби, његов правни статус и практична примјена и даље су предмет расправа и контроверзи (Belser and Mazidi 2022, 7).

[10] По језичкој мапи Федералног завода за статистику примјећује се знатно повећање удјела осталих језика (у који је укључен и енглески) и пад броја говорника четирију службених језика, нарочито њемачког, који је рецимо 2010. износио 65%, а 2024. је тај проценат пао на 61% (Federal Statistical Office 1970–2024).

самостално води своју једнонационалну језичку политику, док се у појединим кантонима са два или више језика језичка политика води на нивоу општина (Schmitt 2017, 92). Једини изузетак је романш, који ужива „полуслужбени статус" – како се то наводи код већине истраживача. Наиме, за разлику од остала три језика, која се на савезном нивоу употребљавају истовремено у комуникацији са грађанима[11], држава романш језик користи само у комуникацији са романш заједницом. Без обзира на вишејезичност земље, говорници су углавном једнојезични (Becker 2023, 25; Grin 1998, 4; Schmitt 2017, 92), што значи да се унутар једне хомогене територије, оивичене оштрим језичким границама, не говори неки други службено признати језик у земљи нити је он званичан, осим у ријетким кантонима са два или више језика.

Језичка политика Швајцарске темељи се на принципима територијалне подјеле, језичких слобода и супсидијарности (Grin 1998). Чланом 70. швајцарског устава одређено је да кантони сами доносе одлуку о службеном језику, уз поштовање територијалне распоређености језичких заједница (Fedlex 1999). То у пракси значи да у њемачком говорном подручју не постоји право на француско образовање и обрнуто. Колико је територијални принцип важан када је језичка политика посриједи говори и чињеница да кантони са италијанском и романш већином примају посебну финансијску надокнаду за промоцију и очување свог језика, али се та финансијска помоћ не односи на друге кантоне у којима живе припадници италијанске и романш говорне заједнице (Belser and Mazidi 2022, 9). Ова два језика уживају посебне привилегије јер због броја њихових говорника и окружења постоји стална опасност од асимилације. Уставом су регулисана и језичка права, па се чланом 8. забрањује дискриминација на основу језика, чланом 18. прописује се слободна употреба било којег језика, а чланом 175. обавеза да на савезом нивоу свака територијално-

[11] На примјер, сви швајцарски закони објављују се истовремено на три језика и имају једнак правни статус.

језичка заједница мора бити одговарајуће представљена (Fedlex 1999). Што се тиче принципа супсидијарности, ово начело прописује да су носиоци суверенитета једино кантони, који у својој надлежности имају језичку политику и образовање, или мање територијалне јединице у случају да се у кантонима говори један или други језик, што значи да језичка политика на савезном, федералном нивоу и не постоји (Grin 1998, 4). Савезна скупштина Швајцарске је 2007. године донијела и посебан Закон о националном језику и међусобном разумијевању језичких заједница, којим прописује употребу четирију језика, њихову промоцију, подршку вишејезичким кантонима и посебне мјере за кантоне Граубинден и Тицино (Fedlex 2007).

Имајући све речено у виду, можемо констатовати, једнако као у случају Белгије, да Швајцарска заправо није мултилингвална земља – иако је у држави признато више језика, они су примарно национални језици и њихови говорници не познају, не уче и не желе да усвајају друге службене језике. Слиједом тога, 22 кантона су углавном једнојезичка. Најважнији језички проблеми са којима се земља данас сусреће јесу права имиграната на сопствени језик и образовање, што самом својој концепцијом представља супротност званичној језичкој политици оријентисаној на националне језике; затим веће признавање и језичка политика службених језика са мањим бројем говорника (попут италијанског или романша), али и све чешћа унутрашња миграција становништва ван традиционалних језичких заједница. На крају, доминација енглеског језика и чињеница да многи говорници прије желе да уче енглески него неки од службених језика државе (Grin 1998, 5–6; Schmitt 2017, 89; Belser and Mazidi 2022, 9–16)[12].

[12] Аутор наводи примјер Цириха, у којем је енглески језик постао и језик образовања и ушао у школски план и програм, науштрб француског језика, што је изазвало многе расправе у земљи (Grin 1998, 5).

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

За разлику од претходно описаних консоцијација, које имају дужу државну традицију, Босна и Херцеговина није била самостална све до деведесетих година двадесетог вијека, те је прије признања опстајала у склопу већих заједница – почев од османске империје, аустроугарске монархије па све до двију Југославија, те хрватске усташке државе у току Другог свјетског рата[13]. Након разорног и крвавог грађанског рата, који је трајао од 1992. до 1995. године, потписивањем Дејтонског мировног споразума, постала је суверена земља под међународним протекторатом (Kasapović 2005; Simović 2019; Savić 2022; Savić 2024).

Језичка питања заузимала су, такође, веома важно мјесто током читаве познате историје БиХ, али на веома специфичан начин. Наиме, овај простор карактерише „супостојање, али и сукобљавање трију главних вјерских и етничких блокова, табора или сегмената: муслиманско-бошњачкога, православно-српскога и католичко-хрватскога" (Kasapović 2005, 77), али све до деведесетих година прошлог вијека у ту коегзистенцију нису била укључена питања језика. Друга половина 19. и читав 20. вијек у овој држави били су обиљежени борбом за језичка права. Пред крај османске владавине у земљи је званично почела стандардизација језика, и то по Вуковом правопису. Међутим, доласком Аустроугарске на мјесто новог окупатора језичка политика доживјела је заокрет ка успостављању и наметању државног, политичког језика, под заштитом и усмјеравањем тадашњег управника Бењамина Калаја. Калај је настојао да политички потисне националне групе и њихову борбу за аутономију, па да створи једну нацију на овим просторима, за шта је као

[13] У току овог дугог историјског периода забиљежена је и промјена бројности и политичког утицаја етничких заједница, при чему је свака страна управа извана имала не само своје подржаваоце унутар БиХ већ и своје фаворите (Kasapović 2005, 77).

главно средство предвидио језик. Стога је прво наметнуо заједнички назив „земаљски" језик, а потом инаугурисао и „босански" (Savić 2017, 18–26; Savić 2024, 32–45). Иако је ова епизода у историји Босне и Херцеговине трајала релативно кратко, оставила је дубоке посљедице на касније језичке прилике. Захваљујући управо притисцима етничких група, али и збивањима на ширем југословенском подручју[14], ова језичка политика брзо је укинута, те је у земљи званично признат српскохрватски језик. За изузетком језичке диктатуре у НДХ, која је спроводила репресивну и наметнуту језичку политику, током постојања Југославије (1918–1940. и 1945–1992) питања службеног језика нису била предмет већег спора на овој територији.

Међутим, нетом прије почетка и у току рата у БиХ језик је постао једно од најважнијих политичких питања у земљи, те је спровођењем нарочитог језичког менаџмента[15], успостављањем државотворних заједница Херцег Босне, Републике БиХ и Републике Српске са посебним језичким политикама националних језика, те директним и званичним планирањем статуса и корпуса језика, дошло до дезинтеграције некадашњег заједничког, српскохрватског језика и проглашавања трију одјелитих језика на подручју БиХ (Savić 2024, 103–139). Тако су прије успостављања консоцијације и званичног завршетка рата на подручју БиХ завршени процеси

[14] Овдје се првенствено мисли на борбу Јужних Словена за уједињење, што је подразумијевало и језичко заједништво.

[15] Почетке одјелите политике у области језика на територији БиХ у току рата можемо пратити на основу двају политичких процеса. Први је спровођење пописа становништва, на основу чијих резултата су припадници муслиманске заједнице инаугурисали посебан, политички језик, те уставно-правни поредак у три одјелите заједнице, које су именовале посебне службене језике (Savić 2024, 2026).

и територијализације[16] и језичког сепаратизма[17], који су потом и признати у Дејтонском мировном споразуму. Међутим, за испитивање сложених језичких односа у овој земљи важно је пратити језичке прилике током цијелог 20. вијека и напоменути да су језичка питања била важно политичко оружје у рукама националних сегмената, али и окупатора (Savić 2026, 122–125), што значи да данашњи политички систем није успостављен (само) због признавања одијељених група већ су саме групе у својој борби за признавање искористиле језик као још једну вододијелницу, иако он то објективно није био (Kovačević 2001; Kordić 2010; Savić 2017, 2024).

Потписивањем Дејтонског мировног споразума земља је постала асиметрична федерација (Kasapović 2005; Simović 2011), уређена по систему консоцијацијске демократије, подијељена на два ентитета, Републику Српску и Федерацију БиХ, и десет кантона. Иако су националне групе територијално распоређене, чак и у самим кантонима, те саме уређују питања језика и образовања, сложена језичка политика земље функционише на два кључна принципа – језичка политика ентитета и кантона, те језичка политика наметнута одозго. Једна од кључних промјена, и по питању уређења државе и по питању језика, десила се 2002. године, када је високи

[16] Све до завршетка рата становници БиХ нису били територијално одијељени нити су имали своја традиционална подручја већ су углавном живјели измијешани или у мањим или већим групама на цијелој данашњој територији БиХ (Kasapović 2005, 113).

[17] Језички сепаратизам користимо као скупни назив за језичко-политичке догађаје на ширем југословенском простору. Односе се превасходно на бошњачке и црногорске језичке прилике. Сам термин представљен је, уз обиље примјера, у књизи Флоријана Колмаса (*Florian Coulmas*) и означава политичке процесе у којима влада мишљење да одијељена група или нација мора имати сопствени језик (2025, 73–75). С обзиром на то да се ради о политичкој одлуци, вријеме настајања ових језика могуће је датовати, за разлику од „лингвистичких" језика којима не знамо тачно вријеме настајања. Сличан термин, који језик посматра и из лингвистичке и из политичке перспективе – политички језик – користи лингвиста Милош Ковачевић (2001, 33).

представник завео промјене ентитетских устава и успоставио равноправност трију језика на цијелој територији БиХ (Savić 2024, 193–194).

Данашњу језичку политику БиХ карактеришу сљедећи елементи: три одијељене националне језичке политике, запажени утицај међународног фактора у наметању језичке политике земље, непостојање мањинске језичке политике, те спорна улога енглеског као потенцијалног службеног језика земље. Док је језичка политика територијалних јединица превасходно национална, што укључује питања корпуса језика, медија, образовања и администрације, језичка политика на државном нивоу већ тридесет година води се путем наметнутих језичких одлука високог представника и недосљедне праксе Уставног суда Босне и Херцеговине[18]. Прије спорне одлуке високог представника о језичкој једнакоправности, Устав Републике Српске као службени прописивао је само српски језик, док је Устав Федерације наводио само „босански"[19] и хрватски. Устави кантона су пак били врло разнолики – они са

[18] Знаковит је примјер одлука Уставног суда БиХ о употреби ријечи „жупанија" у хрватским кантонима, те о примјени Европске повеље о регионалним и мањинским језицима за један од службених језика државе, језик бошњачког народа (Savić 2016). За први случај карактеристично је да се Уставни суд бавио у првом реду језичким питањима и својим одлукама третирао именовање у једном језику, што не спада у домен његове надлежности, док је друга наведена одлука показала недосљедност у примјени европске легислативе за третирање статуса службеног језика, иако се Повеља тиче искључиво мањинских и угрожених језика.

[19] С обзиром на врло контроверзан назив „босански", већина српских и одређени број хрватских лингвиста пише овај термин под наводницима. Неки од разлога такве праксе су што је посриједи политички језик, што постоје бројне полемике око његовог именовања у Уставу Федерације БиХ, између осталог да је инаугурисан без гласова хрватских посланика, да је у хрватским кантонима измијењен одлукама Уставног суда БиХ, а не вољом Хрвата, те, напосљетку, да у свом називу осликава тежњу појединих Бошњака и дијела међународне заједнице за успостављањем наднационалног језика на простору БиХ, с чиме се не слажу нити српски нити хрватски лингвисти (Kovačević 2001; Šipka 2001; Dodig 2004; Kordić 2010; Savić 2016, 2024).

хрватском већином као службене језике имали су бошњачки и хрватски, док су они са већином Бошњака имали „босански" и хрватски. Амандманима LXXI на Устав Републике Српске и XXIX на Устав Федерације БиХ службени језици у Републици Српској, компромисно, наведени су као језик српског народа, језик бошњачког народа, док су у Федерацији БиХ службени језици „босански" језик, хрватски језик и српски језик (Ustav RS n. d., 3; Ustav FBiH n. d., 3).

У исто вријеме, међународни фактор има велики утицај на одлуке које се доносе о језику. Осим што је посредовао у промјени Устава Републике Српске, Устава Федерације, те устава појединих кантона, под старатељством међународне заједнице 2000. године спроведена је реформа образовања на цијелој територији БиХ, која се нарочито односила на националне предмете, укључујући језик (Savić 2024). Такође, у ионако сложеним језичким односима у овој земљи успостављен је и енглески као једна врста службеног језика. Осим што је као први страни језик присутан у образовном систему, све одлуке високог представника објављују се прво на енглеском језику, па се онда преводе на службене језике БиХ[20]. Што се тиче језика националних мањина, у периодичним извјештајима Комитета експерата за Европску повељу о регионалним и мањинским језицима наведено је да БиХ мора спровести хитне акције за заштиту ових језика и успоставити одговарајућу језичку политику за чак 15 језика у земљи (Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages 2026, 5).

КАРАКТЕРИСТИКЕ ЈЕЗИЧКИХ ПОЛИТИКА У КОНСОЦИЈАЦИЈСКИМ ДЕМОКРАТИЈАМА

У овом дијелу рада, на основу упоредног прегледа језичких питања у Белгији, Швајцарској и Босни и Херцеговини,

[20] И оригинал Дејтонског мировног споразума написан је на енглеском језику.

понудићемо листу основних особина које карактеришу језичке политике у анализираним консоцијацијским демократијама. Пошто постоји недостатак основне литературе о овим питањима, водићемо се опсервацијом да се политички аранжмани којима се рјешавају језички проблеми испитују управо кроз примјере из праксе (Choudrhy 2009, 580), на основу чега је и једино могуће направити њихов општи преглед. Напријед наведени елементи могу да се појављују различитим редослиједом и у другачијим историјским периодима, показују сложен однос између друштва, политике и језика, те су међусобно комплементарни и узајамни.

1. Постојање језичког конфликта. С обзиром на чињеницу да су друштва у консоцијативним демократијама дубоко антагонизована, један од важних елемената те подјеле, осим религије и етницитета, јесте језик. У случају земаља о којима говоримо, „језички контакт значи језички конфликт" (Nelde 1987, 33), што обично подразумијева да постоји један доминантан језик, који ужива правну и политичку заштиту, док су други језици осуђени или на борбу за признавање или на асимилацију, а може бити ријеч и о трајном супостојању више језика који се боре за веће признање. Осим што језик раздваја друштво, он у исто вријеме учествује у политичкој мобилизацији, јер језичке разлике постају основа за политичке и друштвене подјеле (Choudhry 2009, 579). У таквом поретку језик је симбол не само националног идентитета већ и престижа, економског напретка или политичке партиципације (Nelde 1987, 34–38), па је борба за признавање у исто вријеме арена за успостављање система који може да ублажи сукоб више група или одређени тип система бива и формиран као одговор на перманентну нетрпељивост. Такође, сам језик може да буде предмет конфликта или, ако није директан повод за сукоб, један је од важнијих симбола тог конфликта (Darquennes 2015, 12). Међутим, као што смо видјели у претходно описаним системима Белгије, Швајцарске и Босне и Херцеговине, језичка ситуација у посљедњој у низу

разликује се од осталих по томе што није постојао трајни језички конфликт већ је та нетрпељивост прво увезена извана, политички, захваљујући мијешању Аустроугарске у важна национална питања, а потом се наново појавила деведесетих година као једно од кључних обиљежја етничког конфликта. Управо тада је језик и ушао у процес одвајања од некадашњег заједничког српскохрватског и у процедуру стандардизације по принципу националног језика. Служећи се Нелдеовом (*Nelde*) типологијом, тај језички конфликт у БиХ може се означити као вјештачки (1997, 200)[21].

2. Принцип територијализације. Као што се потврдило у претходним дијеловима рада, да би језичка политика различитих заједница уопште била могућа у консоцијацијском аранжману, прво долази до хомогенизације становништва на одређеном подручју или до њихове територијалне прерасподјеле. Та географска концентрација говорника у једној регији може настати усљед историјских успостављања граница, као у случају Швајцарске, може бити потпомогнута пресељавањем или размјештањем, као у случају Белгије, или настати као директан резултат ратних сукоба, као што је то у БиХ. Када дође до успостављања територијалног принципа, он постаје база за формирање језичке политике (Royles and Lewis 2019, 14). Посебно је интересантно што територијализацију језичких група карактеришу два супротстављена процеса. Она је истовремено рјешење претходних размирица, али може бити и генератор нових сукоба (Nelde 1997, 201), будући да се заснива на строгом разграничењу језичких политика према географској основи и тешко опстаје уколико дође до

[21] Нелде разликује органске и вјештачке језичке сукобе. Органским сматра језичку ситуацију у Квебеку, док језичке размирице у Европској унији назива вјештачким, тј. самонаметнутим. Основна разлика међу њима је што природни или органски сукоби подразумијевају дуготрајне историјске конфликте, док су вјештачки производ политичког преструктурисања или нових поредака (1997, 200–204).

мијешања или миграције становништва или макар незнатније промјене језичке политике.

3. Међууусловљеност типа политичког система и модела језичке политике. Ако имамо у виду основне елементе консоцијацијских система, прије свега сарадњу представника друштвених сегмената, могућност вета, пропорционални систем власти и територијалну аутономију, да би језичка политика више супротстављених заједница била спроведена и да би се разријешили постојећи конфликти, она се углавном заснива принципима признавања групног идентитета, а не на индивидуалним језичким правима. Аутономија друштвених сегмената надаље подразумијева и институционализацију језичке аутономије. Она се не односи само на признавање језика одређене заједнице као службеног[22] већ и на могућност уређивања језичких питања на нивоу федералне јединице (регије, кантона, ентитета или општине) и по принципу супсидијарности. Подјела власти значи да су у централним институцијама заступљене све језичке групе, да се одлуке по питању језичке политике земље не доносе без учешћа свих представника сегмената и да, сходно томе, делегати различитих заједница имају могућност да зауставе одлуке које им не одговарају. Напосљетку, језичка питања често бивају и генератор промјене самог система (Choudry 2009, 578), као што је то било у Белгији или у БиХ. И у овом случају Босна и Херцеговина представља јединствен примјер, јер су језичка питања у прошлости била стабилна због постојања једног језика, али се он у току рата дезинтегрисао на три одјелита национална језика и стога не постоји базични консензус друштвених група око питања и његовог статуса и корпуса. Осим тога, у језичке одлуке на државном, ентитетском и

[22] У том смислу значајни су и пописи становништва, који се често сматрају једним од основних аргумената за признање језика, као што је то БиХ. Тада често долази до опште мобилизације или језичког менаџмента различитог типа како би се на основу резултата пописа постигао политички учинак и обезбиједило језичко признање (Savić 2026).

кантоналном нивоу мијешају се не само Уставни суд БиХ већ и дио међународне заједнице, што надаље само продубљује конфликте јер се представници трију друштвених група не слажу са наметнутим рјешењима.

4. Језичка политика у консоцијацијским демократијама је национална а не мултилингвална. Иако одређени број истраживача консоцијативне системе сматра мултијезичким и мултикултурним[23] (Patten 2001; Vogl and Hüning 2010; Schmitt 2017), преглед језичких политика у Белгији, Швајцарској и БиХ показује да је прије ријеч о истовременом постојању више националних језичких политика него о мултијезичкој политици. Прво, ради се о системима у којима је очигледно везивање статуса језика само за одређену територију и да говорници не уживају иста језичка права ван те заједнице, иако им је језик признат и на државном нивоу. Друго, становници ових земаља не познају и не користе друге службене језике и сва комуникација са државом одвија се на њиховом језику. И напосљетку, језик у свим наведеним земљама представља један од кључних симбола националног идентитета. Зато је ове језичке политике боље означити као дијадне или тријадне (Spolsky 2004, 163), јер је њихова основна карактеристика управо постојање двају или трију језика који су у сталној компетицији. Управо с обзиром на спровођење језичких политика према националном принципу, не постоји могућност језичког приближавања говорника нити успостављања језичке политике која се не заснива на аутономији говорних заједница. И по овом питању језичка питања у БиХ представљају специфичан случај, будући да се од

[23] Посебно је интересантно питање мултикултурализма у овим и сличним заједницама. Наиме, иако начелно означава прихватање разлика и суживот диференцираних културних, етничких и језичких група, мултикултурализам се често манифестује као „инструмент који служи већинским групама за неутрализацију мањинских етнонационализама и превенцију радикализације њихових захтева у правцу регионалног сепаратизма" (Mirović Janković 2023, 218), што се показало и на у овом раду издвојеним примјерима.

успостављања консоцијације, тј. од потписивања Дејтонског мировног споразума, у земљи одвијају три паралелне политике. Прва је политика националних језика, оличена у успостављању сопствене територије са једним националним језиком, ојачана уставним признањем тог језика и вођењем трију образовних политика. Друга је покушај инаугурисања наднационалног језика, којим се служе сви становници БиХ, у чему предњачи промјена статуса „босанског" из језика Бошњака у језик Босне и Херцеговине. И трећи је наметање вишејезичности на цијелој територији БиХ, при чему се занемарују одлуке и настојања самих језичких заједница, као и чињеница да ни данас није постигнут основни консензус око језичких питања између Срба, Хрвата и Бошњака.

ЗАКЉУЧАК

У раду је испитан положај језика у трима консоцијативним демократијама – Белгији, Швајцарској и Босни и Херцеговини. Прво је анализиран, приступом историјског институционализма, настанак језичких проблема у прошлости, затим друштвено-политички контекст у коме су се они развијали, те карактеристике тренутне језичке политике. Након тога, методом упоређивања ових система, назначене су и описане основне карактеристике језичке политике у њима. На основу свега реченог, можемо закључити сљедеће:

– Језичку ситуацију у Белгији карактерише перманентан конфликт између доминантних група, превасходно фламанске и валонске заједнице, који је у дужем временском периоду ублажаван различитим институционалним аранжманима. Разрјешење језичких проблема започело је преласком земље из унитарне државе на конфедерацију, у чему је језик играо кључну улогу.
– Швајцарска језичка политика опстаје захваљујући великој аутономији кантона по питању језика и

образовања. Након првог сукоба између политички и социјално диференцираних група успостављен је систем подјеле власти у којој су представљене све језичке групе. Иако су сви доминантни језици на овој територији службено признати, и даље постоји велики јаз између већих и мањих језика, па су италијански и романш језик изложени сталној асимилацији.

– Босна и Херцеговина (и) по питању језика представља *sui generis* случај. У овој земљи језички конфликти немају дугу традицију већ су придружени етноконфесионалним подјелама тек деведесетих година двадесетог вијека. Пошто у консоцијацијски аранжман нису ушли органски, отуда постоје и велика колебања поводом језичке политике, што само продубљује постојеће сукобе.
– Пошто није аутентично земља са више различитих језика, јер се њени становници савршено разумију и донедавно су имали заједнички језик, током година се језички проблеми само усложњавају, а не долази до њиховог разрјешења или бар неутрализације конфликта, као у случају Белгије и Швајцарске.
– Због великог утицаја страног фактора на питања језика, као и суштинског неразумијевања заједница око основних питања језичке политике, језик је у Босни и Херцеговини један од кључних фактора за добијање политичких права и у првом реду је политичко питање.
– Све три анализиране земље имају једнаке проблеме са политиком мањинских језика, те са статусом енглеског језика. Ови фактори утичу на постојећу језичку политику тако што је једини начин да се спријече даљи конфликти одржавање *status quo* језичке политике, јер би свака друга интервенција произвела застој у функционисању државе.

– Показало се да све три земље имају много сличности по питању инаугурисања и спровођења језичке политике. Те сличности уопштили смо као основне особине језичке политике у консоцијацијским демократијама, што се може узети и као почетна поставка за испитивање језика у консоцијацијским демократијама уопште. То су: постојање језичког конфликта, принцип територијализације, међууусловљеност типа политичког система и модела језичке политике и национална језичка политика.
– Ове три земље нису потпуно комплементарне по питањима језичких конфликата и језичке политике. Основна разлика међу њима је по природи језичког конфликта, дуготрајности сукоба око језика, политичке условљености тог сукоба, те нејасно и промјенљиво дефинисане језичке политике.
– Босна и Херцеговина се посебно издваја по запаженом међународном интервенционизму и по рјешавању језичких питања не само одозго надоље, без учешћа свих језичких група, већ и наметањем рјешења извана.

РЕФЕРЕНЦЕ

Badie, Bertrand. 2011. *International Encyclopedia of Political Science*. California: SAGE.

Becker, Anna. 2023. *Identity, power, and prestige in Switzerland's multilingual education*. Bielefeld: Verlag.

Beler, Eva Maria, and Simon Mazidi. 2022. "Linguistic Diversity in Switzerland: Going Beyond Territorial Accommodation". In *Occasional Paper Series 57*, eds. Elisabeth Alber, Linda Cardinal, and Asha Sarangi. 4–24. Ottawa: Forum of Federations.

Beljinac, Nikola. 2012. „Konsocijativna demokratija u postkonfliktnim društvima". *Politeia* 2 (3): 199–208. DOI: 10.5937/pol1203199B.

Choudhry, Sujit. 2009. "Managing linguistic nationalism through constitutional design". *I.CON* 7 (4): 577–618. DOI:10.1093/icon/mop026.

Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages. 2026. *Fourth Evaluation Report On Bosnia And Herzegovina*. Strasbourg: Council of Europe.

Coulmas, Florian. 2025. *Language Policy: a slim guide*. Oxford: Oxford University Press.

Darquennes, Jeroen. 2015. "Language conflict research: a state of the art". *International Journal of the Sociology of Language* 235: 7–32. DOI: 10.1515/ijsl-2015-0012.

De Caluwe, Johan. 2006. "Continuity and innovation in the perception of language as a symbol of social emancipation. The case of Belgium Dutch". In *Innovation and Continuity in Language and Communication of Different Language Cultures*, ed. Rudolf Muhr, 27–39. Frakfurt am Main: Peter Lang.

Deschouwer, Kris, Didier Caluwaerts, Petra Meier, Min Reuchamps, Dave Sinardet, and Emilie van Haute. 2026. *The Politics of Belgium*. New York: Routledge.

Dodig, Radoslav. 2004. „Opaske o imenu Bošnjaka". *Status, magazin za političku kulturu i društvena pitanja* 4: 70–74.

Drooghenbroeck, Sebastien, and Patricia Popelier 2022. "The Belgian Linguistic Compromise: Between Old Battles and New Challenges". In *Occasional Paper Series 55*, eds. Elisabeth Alber, Linda Cardinal, and Asha Sarangi, 5–19. Ottawa: Forum of Federations.

Dunn, James. 1972. "Consociational Democracy And Language Conflict. A Comparison Of The Belgian And Swiss Experiences". *Comparative Political Studies* 5 (1): 3–39. DOI: 10.1177/001041407200500101.

European Research Centre on Multilingualism and Language Learning. 2017. "The Romansh language in education in Switzerland". Last accessed 1. July 2026. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED590713.pdf.

Federal Statistical Office, 1970–2024. "Population structure indicators, 1970–2024". Last accessed 1. July. 2026. https://www.bfs.admin.ch/asset/en/36142144.

Fedlex. 1999. *Federal Constitution of the Swiss Confederation*. Last accessed 1. July 2026. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1999/404/en.

Fedlex. 2007. *Federal Act on the National Languages and Understanding between the Linguistic Communities*. Last accessed 1. July 2026. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2009/821/en.

Fishman, Joshua. 1996. "Language and Nationalism". In *Nationalism in Europe – 1815 to the Present*, ed. Stuart Woolf, 155–170. London: Routledge.

Grin, François. 1998. "Language Policy in Multilingual Switzerland: Overview and Recent Developments". *Cicle de conferències sobre política lingüística*. Last accessed 7. July 2026. https://www.files.ethz.ch/isn/34164/brief_2.pdf.

Johnson, David. 2013. *Language Policy*. London: Palgrave.

Kasapović, Mirjana. 2005. *Bosna i Hercegovina: podijeljeno društvo i nestabilna država*. Zagreb: Politička kultura.

Kordić, Snježana. 2010. *Jezik i nacionalizam*. Zagreb: Durieux.

Kovačević, Miloš. 2001. „Jedan ili tri jezika?" U *Jezik i demokratizacija*, ur. Sven Monnesland, 33–45. Sarajevo: Institut za jezik.

Lacey, Joseph, and Nenad Stojanović. 2025. "Consociationalism". In *The Cambridge Handbook of Constitutional Theory*, eds. Richard Bellamy and Jeff King, 568–585. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/9781108868143.038.

Lijphart, Arend. 1989. *Democracy in Plural Societies*. Bombay: Yale University Press.

Matić, Petar. 2016. „Direktna demokratija – dileme i perspektive". Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Fakultet političkih nauka.

McGarry, John. 2019. "Classical Consociational Theory and Recent Consociational Performance". *Swiss Political Science Review* 25 (4): 538–555. DOI: doi:10.1111/spsr.12378.

Mirović Janković, Aleksandra. 2023. „Politike identiteta i institucionalni dizajn u etnički heterogenom tipu društva". Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Fakultet političkih nauka.

Nelde, Peter. 1987. "Language contact means language conflict". *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 8 (1–2): 33–42. DOI: 10.1080/01434632.1987.9994273.

Nelde, Peter. 1997. "Language conflict". In *The handbook of sociolinguistics*, ed. Florian Coulmas, 285–300. Oxford: Blackwell.

Patten, Alan. 2001. "Political Theory and Language Policy". *Political Theory* 29 (5): 691–715. DOI: 10.1177/0090591701029005005.

Ricento, Thomas. 2000. "Historical and theoretical perspectives in language policy and planning". *Journal of Sociolinguistics* 4 (2): 196–213. DOI: 10.1111/1467-9481.00111.

Royles, Elin, and Huw Lewis. 2019. "Language policy in multi-level systems: A historical institutionalist analysis". *The British Journal of Politics and International Relations* 21 (4): 1–19. DOI: 10.1177/1369148119845341.

Savić, Aleksandra. 2016. „Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima u praksi Ustavnog suda BiH". *Pravna riječ* 49: 125–139.

Savić, Aleksandra. 2017. „Jezička politika u BiH od Berlinskog kongresa do Prvog svjetskog rata i njene posljedice na političke procese". Master rad. Univerzitet u Banjoj Luci: Fakultet političkih nauka.

Savić, Aleksandra. 2024. „Jezička politika u Bosni i Hercegovini od 1992. do 2002. godine". Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Filološki fakultet.

Savić, Aleksandra. 2026. „Jezički menadžment uoči rata – popis stanovništva u BiH 1991. godine". *Anali Filološkog fakulteta* 38 (1): 117–137.

Savić, Matej. 2022. *Bosna i Hercegovina između državnopravnih i međunarodnopravnih problema*. Banja Luka: Fakultet političkih nauka.

Savić, Snežana, i Matej Savić. 2017. *Teorija države i prava*. Banja Luka: Comesgrafika.

Schmitt, Nicolas. 2017. "Linguistic Policy in Switzerland: the Paradigm Shifts but the Complexity Remains". *Journal of Language and Law* 67: 86–105. DOI: 10.2436/rld.i67.2017.2941.

Simović, Vlade. 2011. „Kulturno-istorijski kontekst postdejtonske Bosne i Hercegovine kao ne/moguće države". *Politeia* 1: 333–349. DOI: 10.5937/pol1102333S.

Simović, Vlade. 2019. *Narod, partije i demokratija u Bosni i Hercegovini*. Banja Luka: Fakultet političkih nauka.

Simović, Vlade. 2022. „Evropske integracije Bosne i Hercegovine i logika konsocijalizma". *Sociološki godišnjak* 17: 49–64. DOI: 10.5937/socgod17-42077.

Sonntag, Susan, and Linda Cardinal. 2015. "State Traditions and Language regimes: A Historical Institutionalism Approach to Language Policy". *Acta Univ. Sapientiae, European and Regional Studies* 8: 5–21. DOI: 10 1515/auseur-2015-0010.

Spolsky, Bernard. 2004. *Language Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Šipka, Milan. 2001. „Naziv jezika kao ustavnopravna kategorija". U *Jezik i demokratizacija*, ur. Sven Monnesland, 121–137. Sarajevo: Institut za jezik.

The Belgian Constitution. 2021. Last accessed 25. July 2026. https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/grondwetuk.pdf.

Ustav FBiH. n. d. „Ustavni sud Federacije BiH". Poslednji pristup 1. jul 2026. https://www.ustavnisudfbih.ba/sr/dokumenti/ustav_precisceni_tekst.pdf.

Ustav Republike Srpske. (n. d). „Narodna skupština Republike Srpske". Banja luka. Poslednji pristup 1. jul 2026. https://www.narodnaskupstinars.net/sites/default/files/upload/dokumeti/kodeks/ustav_republike_srpske.pdf.

Vogl, Urlike, and Matthias Hüning. 2010. "One Nation, One Language? The Case of Belgium". *Dutch Crossing* 34 (3): 228–247. DOI: 10.1179/030965610X12820418688570.

Willemyns, Roland. 2002. "The Dutch-French Language Border in Belgium". *Journal of multilingual and multicultural development* 23 (1–2): 36–49. DOI: 10.1080/01434630208666453.

Aleksandra Savić*
Institute for Political Studies, Belgrade

THE LANGUAGE ISSUE IN CONSOCIATIONAL DEMOCRACIES (BELGIUM, SWITZERLAND, AND BOSNIA AND HERZEGOVINA)**

Resume

The paper examines language policy in three consociational democracies – Belgium, Switzerland, and Bosnia and Herzegovina – focusing on language conflict, institutional arrangements, territorialization, and the socio-historical context in which these policies were developed. The comparative analysis identifies four common features: persistent language conflict, territorial organization of language groups, the interdependence of political institutions and language-policy models, and the predominance of nationally defined language policies. In deeply divided societies, language functions both as a source of social cleavage and as an instrument of political mobilization. Language policy, therefore, becomes an important mechanism for managing intergroup conflict. Territorialization may resolve earlier disputes by establishing geographically defined linguistic spheres, but it may also generate new conflicts when demographic change, migration, or institutional reform challenge existing boundaries. These policies generally prioritize the recognition of

* E-mail: aleksandra.savic@ips.ac.rs; ORCID: 0000-0002-0905-6655.
** This paper was written within the research activity of the Institute for Political Studies, funded by the Ministry of Science, Technological Development, and Innovation of the Republic of Serbia.

collective identities over individual language rights. The paper argues that consociational language policy is better understood not as a single multilingual policy, but as the coexistence of several national language policies organized in dyadic or triadic form. Although the three systems share similar institutional mechanisms and challenges, they differ in the nature and duration of language conflict and in the degree of consensus regarding language status. Bosnia and Herzegovina constitutes a distinctive case because its national language policies are extended by externally imposed arrangements and inconsistent decisions adopted by central institutions.

Keywords: consociationalism, language, language policy, Belgium, Switzerland, Bosnia and Herzegovina

*** Овај рад је примљен 31. јула, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 31. августа 2026.